

Professora: Pilar Prieto i Vives
Departament: Filologia Catalana
Despatx: B9-116. Tel.: (93) 581-32-74
Hores de visita: Dimecres de 10,30 a 12,30
Hores convingudes: Dimecres de 4 a 8

OBJECTIUS

En acabar el curs, l'alumne haurà d'haver assolit els següents objectius:

1. Conèixer les característiques articulatòries dels sons de la parla, especialment de la llengua catalana i castellana.
2. Conèixer els processos fonològics que caracteritzen la llengua catalana i la castellana.
3. Saber transcriure fonèticament mostres de parla normal i de parla patològica emprant l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI) i extensions dirigides a la transcripció de la parla patològica (extAFI).
4. Conèixer i saber identificar i analitzar les característiques articulatòries típiques d'alguns defectes i patologies de la parla.
5. Saber redactar informes clínics després de les sessions exploratòries d'una patologia.

TEMARI

1. **Fonètica.** Fonètica i fonologia. Objectius i branques de la fonètica. Fonètica articulatòria, acústica i perceptiva. Aplicacions de la fonètica.
2. **Fonètica articulatòria.** Òrgans de l'aparell fonador. Mecanismes de producció fonètica: iniciació aerodinàmica, període fonatori i període articulatori. Tècniques instrumentals d'anàlisi articulatòria (talls sagitals, palatografia). Classificació articulatòria dels segments. Classificació de les vocals i classificació de les consonants. Trets prosòdics o suprasegmentals: accent, ritme i entonació. Sons en contacte: la coarticulació. Coarticulació anticipatòria i retardatòria. Descripció articulatòria dels sons del català i del castellà.
3. **La transcripció fonètica.** Els alfabet fonètics. L'Alfabet Fonètic Internacional (AFI). Les taules de vocals i de consonants de l'Alfabet Fonètic Internacional. Sistemes de classificació de les consonants: el punt i el mode d'articulació. Punts d'articulació primaris i secundaris. Modes d'articulació consonàntica. Les consonants i les vocals del català i del castellà. La transcripció fonètica del català i del castellà. Les recomanacions de l'IEC. La transcripció fonètica de la parla patològica. L'AFI estès.
4. **Fonologia.** Fonètica i fonologia. La derivació fonològica: forma subjacent i forma fonètica. Criteris de delimitació de la forma subjacent. Els trets distintius i les classes naturals. La formulació i el mode d'aplicació dels processos fonològics. Tipus de processos fonològics. Assimilació i dissimilació. Elisió i inserció de segments. Operacions de canvi de trets. Processos fonològics del català i del castellà.

5. **Adquisició de la fonètica i la fonologia.** L'adquisició normal del sistema fonològic. Els perfils d'adquisició fonètica i fonològica del català i del castellà (Bosch 1987). Anàlisi i valoració de la parla: a) processos substitutoris; b) processos assimilatoris; c) processos que afecten l'estructura sil·làbica. Trastorns fonètics i trastorns fonològics. Dislàlies evolutives.
6. **La parla patològica.** Patrons típics de pronúncia i característiques fonètiques de la parla de diferents patologies. Trastorns en la fonació, en l'articulació i en la prosòdia. Les disglòssies: fissura labiopalatina i paladar ogival. Característiques fonètiques de la parla dels deficients auditius: hipoacúsia i sordesa prelingual i postlingual. Alteracions de la fluïdesa verbal: les disfèmies. Característiques dels trastorns fonètics i fonològics: dislàlia simple i múltiple en adults, dislàlia evolutiva, retard de parla i de llenguatge.

PRÀCTIQUES

Les pràctiques d'aquest curs estan dirigides a l'aprenentatge de l'ús de diferents tècniques i instruments d'anàlisi fonètica per a la descripció i diagnosi de les patologies de la parla. Les pràctiques concretes que es faran durant el curs inclouran:

- 1) Exercicis de fonètica articulatòria: classificació i descripció articulatòria, d'interpretació de talls sagitals i palatogrames.
- 2) Exercicis de transcripció fonètica general.
- 3) Exercicis de transcripció fonètica de parla normal i de parla patològica (castellà i català). Transcripció de protocols de repetició, parla dirigida i espontània
- 4) Redacció d'informes-resum de l'exploració fonètica i fonològica.

DOCÈNCIA TUTORITZADA

En aquest curs, la docència tutoritzada té com a objectiu principal reforçar el coneixement de la transcripció fonètica, centrant-nos en les característiques de la parla de casos pràctics. La major part de classes de docència tutoritzada es dedicaran a l'anàlisi de les característiques fonètiques de diversos casos pràctics de trastorns de la parla i es faran directament a l'aula d'ordinadors, on l'alumne practicarà 'in situ' amb els casos enregistrats de forma personal. Algunes classes també es dedicaran a llegir articles d'investigació que reforcin els coneixements bàsics del curs. A tall d'exemple, un dels articles que vam llegir el curs passat és el de Laura Bosch, "Los trastornos fonológicos en el niño" (Rev. de logop., fon. y aud. 4, pp. 195-200).

AVALUACIÓ

L'avaluació final de l'alumne tindrà en compte tres notes, que es combinaran de la forma que s'indica a continuació:

- 1) Prova puntuada que consistirà en un exercici de transcripció fonètica general (20%)
- 2) Presentació per parelles (o grups de tres) d'un petit treball sobre les característiques fonètiques i fonològiques d'algun trastorn de la parla (20%).
- 3) Examen final, que avaluarà les parts teòrica i pràctica del curs (60%). L'examen constarà de 10 preguntes generals de fonètica articulatòria, fonologia i també d'anàlisi fonètica i fonològica de diferents trastorns de la parla.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

Bonet, Eulàlia, Maria-Rosa Lloret i Joan Mascaró (1997): *Manual de transcripció fonètica*. Bellaterra: Servei de Publicacions, Universitat Autònoma de Barcelona.

Una molt bona eina per a l'aprenentatge (i l'autoaprenentatge) de la transcripció fonètica. El manual en paper conté una explicació detallada dels símbols de l'última revisió de l'AFI (1993) i una bateria d'exercicis per aprendre a transcriure. També hi ha un casset que conté la lectura d'una bona part de sons de l'AFI i els materials sonors dels exercicis.

Bonet, E.; Lloret, M.R. (1998). *Fonologia catalana*. Barcelona: Ariel.

Obra que recull l'estat actual de la fonologia del català. Basada en el marc generatiu, presenta un bon resum del funcionament dels principals processos fonològics del català central (amb molts exemples) i en proposa una formulació general. Manual avançat, per a estudiants de segon cicle i doctorat.

Bosch, Laura (1987): *Avaluació del desenvolupament fonològic en nens catalanoparlants de 3 a 7 anys*. Barcelona: Publicacions de l'ICE.

Un dels pocs estudis existents sobre l'adquisició dels patrons fonètics i fonològics per part de nens catalanoparlants. Inclou taules molt útils sobre la seqüenciació típica en l'adquisició dels sons aïllats i una anàlisi dels típics processos de simplificació de patrons sonors que es produeixen a cada edat.

Lloret, Rosa (1998). "L'ús de l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI)" a Miquel Àngel Pradilla (ed.), *El món dels sons*. Benicarló: Edicions Alambor, 79-96.

Article que conté una exposició clara de les àrees problemàtiques que presenta l'adaptació de l'Alfabet Fonètic Internacional al català.

Institut d'Estudis Catalans (1999): *Aplicació al català dels principis de transcripció de l'Associació Fonètica Internacional*, Secció Filològica, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

Opuscle de l'Institut d'Estudis Catalans que conté les directrius normatives d'adaptació de l'AFI al català. És important conèixer aquest document i l'article de Lloret (1998) per dur a terme una transcripció fonètica acurada en català.

Prieto, P. (2001): *Fonètica i fonologia catalanes*. Barcelona: Edicions de la UOC.

Manual didàctic que consta de tres mòduls principals. El primer és una introducció a la disciplina de la fonètica i la fonologia generals. El segon una presentació esquemàtica de la fonètica i la fonologia generals. I el tercer un comentari de les aplicacions de la fonètica i la fonologia, entre les quals figura la logopèdia. Pot ser especialment útil per als estudiants d'aquesta assignatura per repassar la part de fonologia catalana.

Quilis, A. (1991). *El comentario fonológico y fonético de textos. Teoría y práctica*, Arco/Libros, Madrid.

Llibre pràctic que conté explicacions i exercicis sobre la fonètica i la fonologia del castellà. Conté també exercicis de transcripció fonètica i talls sagitals dels sons del castellà. Pot ser especialment útil per als estudiants d'aquesta assignatura per repassar l'inventari de sons del castellà.

Recasens, Daniel (1993): *Fonètica i fonologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Manual que presenta una descripció de la fonètica i la fonologia del català central. Al principi també conté un capítol molt recomanable de fonètica i fonologia generals.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

- Ball, Martin J. (1993): *Phonetics for speech pathology*. Londres: Whurr Publishers.
Ball, Martin J., Rahilly, J. i P. Tench (1996): *The phonetic transcription of disordered speech*. San Diego: Singular Publishing Group.
Ryalls, J.; Behrens, S. (1999). *Introduction to Speech Science. From Basic Theories to Clinical Applications*. Boston: Allyn and Bacon.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA PER TRASTORNS

GENERAL

- Crystal, David (1993): *Patología del lenguaje*. Madrid: Càtedra.
Peña-Casanova, J. (1994) : *Manual de logopedia*. Barcelona: Masson.
Perelló, Jorge (1990): *Trastornos del habla*. Barcelona: Masson. 5a edició.
Rondal, Jean A. i Xavier Séron (1988): *Trastornos del lenguaje*, vols. I, II, III. Buenos Aires: Paidós.

DISLÀLIES/TRASTORNS FONOLÒGICS

- Bosch, Laura (1984): "El desarrollo fonológico infantil", dins Siguán, M. (ed.): *Estudios sobre psicología del lenguaje infantil*. Madrid: Càtedra.
_____ (1987b): "Los trastornos fonológicos en el niño", *Revista de logopedia, foniatría y audiología* 4, pp. 195-200.
Ingram, David (1975): *Phonological disability in children*. San Diego, California: Whurr Publishers. Traducció castellana de Laura Bosch: *Trastornos fonológicos en el niño*. Barcelona: Editorial Médica y Técnica, 1983.
Pascual, Pilar (1998): *La dislalia. Naturaleza, diagnóstico y rehabilitación*. Madrid: CEPE.
Pávez, María Mercedes, Edith Schwalm i Mariángela Maggiolo (1986): "Trastornos fonológicos en niños con retraso simple de lenguaje. I. El uso de fonemas consonánticos", *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, vol VI, 4: 205-214.

FISSURA LABIOPALATINA

- Bronsted et al. (1994). "Crosslinguistic analysis of cleft palate speech", *Clinical Linguistics and Phonetics*, 8:2, 109-125.
Grunwell, Pamela (1993): *Analysing cleft palate speech*. Londres: Whurr Publishers.
Habbaby, Adriana Nora (2000). *Enfoque integral del niño con fisura labiopalatina*. Editorial Médica Panamericana: Buenos Aires.
Howard, Sara J. (1993). "Articulatory constraints on a phonological system: a case study of cleft palate speech", *Clinical Linguistics and Phonetics*, 7:4, 299-317.
McWilliams, Betty J; Hughlett L. Morris; Ralph L. Shelton (1990). *Cleft Palate Speech*. B.D. Decker Inc: Philadelphia.

SORDESA

- Almirall Ferrán, R. (1991): "La observación de la audición y el habla en niños con deficiencia auditiva", *Revista de logopedia, foniatría y audiología* 1, pp. 28-38.

- Cowie, R. i E. Douglas-Cowie (1983): "Speech production in profound postlingual deafness", dins Lutman, M.E. i Haggard, M.P. (eds.) *Hearing Science and Hearing Disorders*. Londres: Academic Press.
- Cowie, R. i E. Douglas-Cowie (1992): "Errors of Articulation", dins *Postlingually Acquired Deafness*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Parker, A i H. Rose (1990): "Deaf children's phonological development". A Gronwell, Pamela (ed.), *Developmental Speech Disorders*. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Rom, Mireia (1999). *Anàlisi de l'adquisició del llenguatge oral en l'alumnat sord. Un estudi empíric*. Treball d'investigació, UAB.

DISFÈMIES

- Serra, M. (1993): "Trastornos de la fluidez del habla: disfemia y taquifemia", *Revista de Logopedia y Fonoaudiología* 2: pp. 69-78.

Revistes especialitzades:

Clinical linguistics and phonetics
Revista de logopedia, foniatría y audiológia
Journal of speech, language, and hearing research
 Child Language Teaching and Therapy
 American Journal of Speech Language Pathology
 European Journal of Disorders of Communication
 Journal of Experimental Child Psychology

ASSIGNATURES RELACIONADES

Llengua catalana I (amb continguts de fonètica i fonologia), Llengua catalana II (amb continguts de morfologia) i Llengua catalana III (amb continguts de sintaxi). Totes tres assignatures són de 7,5 crèdits semestral.